

Az időszaki kiadványok bibliográfiai számbavételének összehangolása a digitális korszakban

Regina Romano Reynolds

Bevezetés

„Összetettségükkel és változékonyságukkal bibliográfiai téren az időszaki kiadványok viszik el a pálmát,” írta *Jim Vickery*, a British Library munkatársa.¹ E kijelentését akkor tette, amikor még nem jelentek meg az elektronikus időszaki kiadványok a világhálón a legkülönbözőbb formákban és formátumokban – és megállapítása még inkább igaz a burjánzó digitális források korában, a katalogizálás nemzetközivé válásának idején. E tanulmány tárgya az időszaki kiadványok bibliográfiai számbavételére napjainkban ható két erő vizsgálata: az egyik a nemzetközi szabványok és leírási gyakorlatok összehangolásának igénye, a másik az elektronikus időszaki kiadványok befolyása, mely kiadványok új, gyorsan fejlődő publikálási és megjelenési szokásaikkal éppen azokat az alaptételeket feszegetik, melyekre szabványaink épülnek.

Az időszaki kiadványok katalogizálása lényegéből eredendően mindig nehéz feladat volt, hiszen a címleíró általában az egész tételt egyetlen részegység alapján írja le, ráadásul a továbbiakban megjelenő számok vonatkozásában minden megváltozhat, még a kiadvány címe is. Az elektronikus időszaki kiadványok esetében akár a visszamenőleges számok is változhatnak, mivel a már közzétett anyag is újraformázásra kerülhet a kiadó szeszélye folytán. Nem csoda, hogy a kiadványok – köztük az időszakiak – nyilvántartásba vételét elősegítendő, a könyvtárak a világon mindenütt egyre nagyobb számban választják a költségkímélő megoldásokat: az osztott katalogizálást, a rekordletöltés módszerét és a szerződéses keretek között végzetett katalogizálást. A rekordok többszöri felhasználásának azonban – különösen nemzetközi viszonylatban – gátat szabnak a világszerte bőven fellelhető, eltérő bibliográfiai leírási szabályozások és gyakorlatok.

A szabványok összehangolása

Az időszaki kiadványokra vonatkozó szabványok összehangolása három fő területen történik: az ISBD(S) (International Standard Bibliographic Description for Serials – Nemzetközi bibliográfiai leírási szabvány időszaki kiadványok számára), a nemzeti vagy több nemzetet összefogó katalogizálási szabálygyűjtemények, valamint az ISSN szabályok és gyakorlati alkalmazások terén. A bibliográfiai bolygók sorában jelenleg három kulcsfontosságú szabvány áll revízió alatt: az AACR2 (Anglo-American Cataloguing Rules 2 – Angol-amerikai katalogizálási szabályzat 2), az ISBD(S) és az *ISDS kézikönyv* (International Serials Data System – Időszaki kiadványok nemzetközi nyilvántartási rendszere). Mivel katalogizálási tevékenységemhez az AACR szolgáltatja a háttérrel, a leírási szabályok vizsgálatában ezt fogom példaként használni. Az AACR2 revíziója során többségükben ugyanazokkal a feladatokkal szembesülünk, amelyekkel más szabálygyűjtemények – mint az ISBD(S) vagy az ISSN szabályok – felülvizsgálatának is szükségszerűen számolni kell. Úgy hiszem, ahogyan a csillagok együttállásából nagy jelentőségű események eljövételére lehet következtetni, e három szabvány egyidőben zajló átdolgozása jelentős bibliográfiai fejlemények előrejelzése lehet.

A harmonizálás mindhárom revíziós munkacsoport érdeke. Az ISBD(S) felülvizsgálatának munkálatai 1998 áprilisában kezdődtek az IFLA ISBD(S) Munkacsoportjának ülésével. A Munkacsoport megbízatása szerint a munkát „össze kell hangolni az *ISSN kézikönyv* revíziótervével, beleértve az ISO 3297 [ISSN] szabványt is, és figyelembe kell venni az ISSN hálózat kialakulóban lévő gyakorlatát az elektronikus kiadványok kezelése terén”; a feladatmeghatározás egy másik pontja pedig megkívánja „az időszakaság korszerű meghatározásának és elméletének” tekintetbe vételét. A munkacsoport jegyzőkönyve megemlíti, hogy Németországban

„nagyon várják a különféle szabályzatok és szabványok összehangolását, mivel jelenleg az időszaki kiadványokat kétszer kell katalogizálni”. Az AACR2 revíziója az időszaki kiadványok tekintetében 1998 októberében vette kezdetét, az AACR alapelveinek és továbbfejlesztésének szentelt konferenciát (Conference on the Principles and Future Development of AACR) követően, amikor az AACR Közös Operatív Bizottsága (Joint Steering Committee for AACR – JSC) felkérte *Jean Hironst* és a CONSER-t (Cooperative Online Serials), hogy javaslatokat dolgozzon ki az „időszakaság” szabályainak felülvizsgálatához. A Bizottság rendelkezett az ISBD(S) és az ISSN szabályokkal történő összehangolásról is. Az ISSN nemzeti központok igazgatói 1998. évi szeptemberi ülésükön vitatják meg az *ISDS kézikönyv* átdolgozását. A napirenden szerepelnek az ISSN rekordok előállításakor alkalmazott „időszaki” gyakorlatok, és az elektronikus időszaki kiadványok kezelésének kérdései is. Az eljárások egységesítésének igénye már az 1997-ben rendezett ülésen is megfogalmazódott.

Az egymás mellett, párhuzamosan folyó revíziós törekvések ilyen egybeesése nem túl gyakori. Az összehang megteremtésének ritka lehetősége áll előttünk. A harmonizálás számos előnnyel járna: az időszaki kiadványok katalogizálását csak egyszer kellene elvégezni, és nem duplán, ahogy az most több országban (pl. Németországban) történik: külön rekord készül a nemzeti bibliográfia és az ISSN regisztráció számára. Az időszaki kiadványokat leíró bibliográfiai rekordok megosztása nemzetközi léptékkal is szélesebb körű és könnyebb lehetne. Bibliográfiai adatbázisok egyesítése válna lehetővé és az olasz CASA (Cooperative Archive of Serials and Articles – Időszaki kiadványok és folyóiratcikkek központi lelőhely-jegyzéke) Projekthez hasonló nemzetközi központi katalógus projektek megvalósítása megfelelőbb eredménnyel zárulhatna – lényegesen kevesebb munkával. Jobban érvényesülhetne az ISSN azonosító funkciója a könyvtári alkalma-

zásokban, hiszen a könyvtári katalógustétel mindig egyetlen ISSN-hez tartozna (jelenleg komoly problémákat okoz, hogy egy ISSN több katalógustétel releváns azonosítója lehet, vagy éppen fordítva, egyetlen katalógustétel több ISSN rekordot is magába tömöríthet). Végül pedig, az olyan országok, mint az USA, Kanada, Spanyolország és Norvégia, amelyek egyetlen feldolgozást készítenek mind az ISSN nyilvántartás, mind nemzeti bibliográfiájuk számára, nem kényszerülnének olyan választásra, hogy vajon saját katalogizálási szabályaikat vagy az *ISDS kézikönyv* előírásait szegjék meg annak érdekében, hogy mindkét célra ugyanazt a rekordot használhassák.

Az elektronikus források próbatétele

Valaha, réges-régen a bibliográfiai világ sokkal inkább fekete és fehér volt, mint manapság: léteztek monografikus művek és időszaki kiadványok; és a feldolgozók biztos szemmel felismerték az eléjük kerülő időszaki kiadványokat. A monografikus és az időszaki kiadványok között ugyan mindig is volt egy elmosódott terület (gondoljunk pl. a szabadlapos publikációkra), de nagyságrendileg elhanyagolható volt. Az elektronikus publikálás robbanásszerű térhódításával azonban új formák jelentek meg (mint a honlapok), és sok régi dokumentumforma is (mint pl. a folyóiratok) újszerű, a megszokottól eltérő módon viselkedik, olyannyira, hogy *Crystal Graham* az elektronikus időszaki kiadványokat tréfásan „drogosoknak” nevezte.² Amellett, hogy magukba elegyíthetnek hypertext kapcsolatokat, hang- és videofelvételeket, némelyikük például egyszerre csak egy cikket tesz közzé, és nincs tekintettel a folyóiratszámok megszerkesztésének igényére sem. Mások ugyan folyóiratszámokba rendezik közleményeiket, de előfordulhat, hogy a folyóirat címe nem szerepel az egyes számokon, és az egyes

cikkeknél sem. Az egyedüli hely, ahol az elektronikus folyóirat címe (és gyakran a többi kiadási információ is) megjelenik, az a honlap lesz, amelyik bevezető oldalként szolgál a Web-csomópont (Website) egész tartalmához. Ezek leírási szempontból problémás esetek (hiszen nincsenek kurrens, illetve megelőző számok a leíráshoz), de még nagyobb problémát okoz, ha a honlap címe megváltozik, és semmilyen online információ nem marad a régi cím alatt.

Az elektronikus források okozta másik probléma az, hogy némely kivonatoló és indexelő szolgáltatás vagy éves címjegyzék nyomtatásban különálló részegységekben (könyvekben, kötetekben, számokban) jelenik meg, így időszaki kiadványként kezelendő, de amint online formát ölt, adatbázissá válik, ahol a frissítések összeillesztése nem hagy nyomot, így a részek nem különülnek el szemmel látható módon. Egyesek egy olyan trend kialakulását vélik felfedezni, melyben a tudományos folyóiratok üzleti csoportosulások vagy tudományos egyesületek égisze alatt közzétett cikkadatbázisokban olvadnak egyggyé. Mivel közzétételük nem részegységekben történik, az időszaki kiadványok érvényben lévő meghatározásának nem tesznek eleget, következésképpen mind az index adatbázisok, mind a cikkadatbázisok monografikus művek lesznek – legalábbis a jelenlegi definíciók szerint –, zavarba hozva ezzel a fenntartókat és a könyvtárosokat egyaránt. Végezetül, az elektronikus korszak teljesen új típusú forrásokat is kitermelt, mint a honlapok vagy a levelezőforumok, melyeknél már az is kérdéses, hogy egyáltalán kiadványoknak nevezhetők-e. És most elmélkedhetünk az „időszakiság” kérdésén: ebben az új környezetben vajon mit tarthatunk időszaki kiadványnak?

A szakemberek kettős feladat előtt állnak: mind a szabványok összehangolásának követelményével, mind az elektronikus időszaki kiadványok által felvetett problémák megoldásával szembe kell nézniük. A továbbiakban azokat a kérdéseket veszem

sorra, amelyekkel az időszaki szabványok harmonizálásának folyamatában találkozhatunk miközben úgy próbáljuk ezeket a szabványokat (összehangoltan!) átdolgozni, hogy azok egyúttal az elektronikus források vonatkozásában is alkalmazhatók legyenek.

Időszakiség

Jelenleg az ISBD(S), az AACR2 és az *ISDS kézikönyv* egymást követő, általában számozott részegységekként definiálja az időszaki kiadványokat. Ugyanakkor, mint az előbb láttuk, az évfolyamok és számok esetenként eltűnhetnek az online kiadványból. Vagyis, a papírhordozón megjelenő időszaki kiadványokból elektronikus monografikus művek lesznek? A számokra bontás nélkül szerkesztett elektronikus folyóiratokat monográfiákként kell katalogizálni? És ha nem, akkor hogyan kezelje őket a mi részegységekre alapozott katalogizációs szabályzatunk? Szükségünk van-e egy harmadik kiadvány-kategória meghatározására is a monografikus műveken és az időszaki kiadványokon kívül?

Jean Hirons és Crystal Graham „Az időszakiség kérdései”³ címmel írt tanulmányának, mely az AACR alapelveinek és továbbfejlesztésének szentelt konferenciára készült, egyik fő kérdése: „Mi az időszaki kiadvány?” Hirons és Graham elutasítja egy harmadik kategória bevezetését, mivel azt nehéz lenne a jelenlegi bibliográfiai infrastruktúrába illeszteni, és valószínűleg csak még komplikáltabbá tenné a döntéshozatalt a katalogizálók, az információt keresők és a tájékoztató könyvtárosok számára. Ehelyett, Hirons és Graham bevezeti a „folytatólagos kiadvány” (Eredeti nyelven: *ongoing publication – A ford. megj.*) fogalmát a monografikus mű/időszaki kiadvány kettősségének feloldására. Az elmélet azóta többszöri finomításon ment keresztül. A legfrissebb modell, a Jean Hirons és Regina Reynolds által kifejlesztett „Módosított C mo-

dell”⁴ a kiadványoknak két nagy kategóriáját különbözteti meg: befejezett és folyamatban lévő kiadványokat. A befejezett kiadványok megjelenésük pillanatában teljeseek, vagy meghatározott számú részegységben válnak teljessé. Ez a kategória foglalja magába a könyveket, többkötetes műveket (akár teljeseek, akár nem), a rendszertelenül vagy ritkán átdolgozásra kerülő név- és címtárakat és szöveges anyagokat, valamint elektronikus szövegeket is. A „folytatólagos” kategória egy gyűjtőfogalom, amely felöleli a hagyományos időszaki kiadványokon kívül az egyéb kiadványfajtákat is, melyek életük során bővülnek. Ez nem arra vonatkozik, hogy a kiadványok szándékuk szerint korlátlanul folytatódhatnak, mint inkább arra, hogy befejezésük nem határozható meg előre.

Mit is valósít meg a „folytatólagos” kiadványok gyűjtőtáborának kialakítása? Először is kitölti a hézagokat az AACR2-ben olyan kiadványtípusok hozzáillesztésével, melyekre eddig nem vonatkoztak a szabályok, mint a szabadlapos kiadványok, adatbázisok és Web-csomópontok. Továbbá, egy ilyen általános kategória együtt tartja a folyamatosan megjelenő, különféle hordozókban testet öltő dokumentumokra vonatkozó szabályokat. A „folytatólagosság” koncepciója tágabb teret ad a változtatási lehetőségeknek, mint az időszaki kiadványok szűkre szabott keretei, és (alkategóriáin keresztül) segítheti a címváltozásokat nyomon követő rekordok számának megállapítását. Lehetővé teszi az alátartozó kiadványok folytatólagos természetének együttes, közös kezelését, ugyanakkor eltérő eljárásokat is megenged ott, ahol szükség van rá a „folytatólagos” kiadványok különböző típusai számára. Végül, ez az elmélet sokak számára vonzó lehet, mivel az időszakiség ismervét alkalmazza anélkül, hogy mindent időszaki kiadványnak nyilvánítana. E modell szerint elvárható, hogy a hagyományos időszaki kiadványok kezelése alapvetően változatlan maradjon, bár egyes leírási gyakorlatok vonatkozásában lehetnek módosítási javaslatok.

A modell

Vegyük szemügyre közelebbről Hirons és Reynolds modelljét. A „folytatólagos” kategória két csoportra oszlik, melyeket kiadási sémájuk, vagy ahogyan Hirons és Graham írja, a kiadás mikéntje határoz meg. Az első alkategória elnevezése: Kiadványok egymást követő, különálló részegységekkel. Ezek a kiadványok részegységekre bontva jelennek meg, számokban vagy évfolyamokban, amik különállóak maradnak az idők során, és egymást követő címleírási forrásaik (pl. címdalaik, borítóik stb.) is figyelemmel kísérhetők. Ide tartoznak az időszaki kiadványok és a sorozatok (...és köztük a sorozatok – *A ford. megj.*) A másik alkategória az „integrált” kiadványoké. Ezek a meglévő dokumentumba úgy ágyazzák bele az új anyagokat, hogy nem különülnek el számokban vagy részekben. Az integrált kiadványok egyetlen címleírási forrással rendelkeznek egy adott időpontban, de a forráson lévő cím változhat az idők során. E csoportba tartoznak a szabadlapos kiadványok, az adatbázisok és a Webcsomópontok. A folytatólagos kiadványok két fő kategóriájának elkülönítéséhez éppen azért választottuk alapul a kiadás formáját, mivel oly nagy hatást gyakorol az időszaki kiadványok leírására. A modell bármelyik szintjén kiegészíthető új kategóriákkal, amennyiben új kiadványtípusok megjelenése azt megkívánja.

Ha sor kerül az időszaki kiadványokra vonatkozó bibliográfiai szabványok nemzetközi szinten történő összehangolására, valamilyen egyezségekre kell jutni e szabványok alkalmazási területét illetően: a hagyományos időszaki kiadványokra vonatkoznak csupán, vagy a „folytatólagos” kiadványok szélesebb tartományára, vagy a „folytatólagos” kiadványoknak csak meghatározott típusait célozzák-e meg? Amint az előzőekben láttuk, az ACCR, az ISBD(S) és az ISSN munkacsoportok mind napirenden tartják e témát.

Egyetlen rekord határai

A rekordok közös használatának és kompatibilitásának egy másik kritikus pontja, hogy a különböző szabványoknak meg kell egyezniük abban, mi írható le egyetlen időszaki rekorddal. Az eltérő konvencióknak és a különböző címváltozási szabályoknak köszönhetően, egyetlen ISSN rekord tartalma több AACR2 rekordban kerülhet leírásra, és változó számú rekordra lehet szükség az ISBD(S) vagy más katalogizálási szabályzatoknak megfelelően. Az ISSN szabályok nem használják a főtétel fogalmát, mivel az ISSN adatbázisban minden időszaki kiadvány nyilvántartása a kulcscímmel történik, azaz a címnek egy olyan konstruált formájával, amely megegyezik a főcímmel, ha az egyedi, vagy egyedivé tehető megkülönböztető információ hozzáadásával. Sok katalogizálási szabályzat, az AACR2 is, a főtételt a testületi név, vagy akár szerzői név alatt veszi fel, legalábbis némely időszaki kiadvány tekintetében, de nem minden szabályzat írja elő ugyanannak a tételtípusnak az alkalmazását ugyanarra a kiadványfajtára. A főtétel változása új rekord készítését vonja maga után. Az ISBD(S) egyedül a leírásra vonatkozik, de meghatározza azokat a „jelentős változásokat”, melyek új címleírást tesznek szükségessé (0.1.3), valamint a főcímben és a szerzőségi közlésben végbement lényegtelen változások körét is, melyek nem igényelnek új leírást (7.1.1.6 és 7.1.5.4). Az összhang megteremtésének egyik sarkalatos pontja a szabványok közötti egyetértés megteremtése atekintetben, hogy mely adatelemek (cím? szerzőségi közlés? számozás? formátum?) mely változásai (jelentős és lényegtelen változások meghatározása) kívánják meg új címleírás készítését, és melyek nem.

Egy lehetséges megoldás⁵ a kulcs cím alapul vétele az egyetlen rekordban feldolgozandó kiadvány határainak meghúzásához, valamint a címváltozások meghatározásához. Vagyis, a kulcs cím lényeges

megváltozása új leírás készítését vonja maga után. Ha a katalogizálási szabályzatok elfogadnák ezt a javaslatot, ez azt is jelentené, hogy akár a kulcs cím is lehetne minden időszaki kiadvány főtétele, avagy, ha a testületre vagy személyre vonatkozó szerzőségi adat a főtételeben megváltozik, új leírásra csak akkor lenne szükség, ha egyúttal a kulcs cím is változáson megy keresztül. Ez utóbbi eset olyannyira zavarba ejtő, hogy az már elfogadhatatlan vagy kezelhetetlen lenne. A kulcs cím főtételeként történő alkalmazása az időszaki kiadványok terén kompromisszumokat követel és több neurálgikus kérdés eldöntését. Először is, meg kellene változtatni azokat a szabályzatokat, amelyek egyes időszaki kiadványok főtételeként a testületi nevet, illetve személynevet jelölik ki. Másodsor, az egységesített címforma szerkesztésére és használatára vonatkozó szabályokat, amilyeneket az AACR2 is használ (25.5B), össze kellene olvasztani a kulcs cím konstruálására és alkalmazására vonatkozó szabályokkal. Valójában, e két konstrukció nagyon hasonló, és egyre hasonlóbba válnak egymáshoz *Alex Bloss* egy újabb cikke szerint, mely a *Serials Librarian* folyóiratban jelent meg.⁶ Bár Bloss úgy könyveli el az egységesített címet és a kulcs címet, mint „amelyek alapvető funkciója eltérő marad”, úgy hiszem ez egy kicsit erős kifejezés. Tulajdonképpen, bár az egységesített címet csak akkor alkalmazzák, amikor azonos című kiadványok megkülönböztetésére van szükség, a kulcs cím pedig az ISSN rendszerben előforduló bármely cím egyedi azonosítására szolgál, ahol mindkettő szerepel, mindkettő ugyanazt a funkciót tölti be. És amikor az AACR2-ben egy időszaki kiadvány a már amúgy is egyedi főcíme alatt szerepel, a kulcs cím valószínűleg azonos lesz a főcímmel (vagy lehet, a feldolgozó megítélésétől függően).

Mindamellet, a kulcs címbe is szükség lehet néhány változtatásra, mind megszerkesztésére vonatkozóan, mind a tekintetben, hogy mely körülmények tekintendők az új rekord és ISSN kiutalását

meghatározó jelentős, és melyek lényegtelen változásoknak. Ebben nemcsak a jelenlegi gyakorlat figyelembe vételére van szükség, de meg kell vizsgálni az AACR2 revíziójához készült ajánlásokat is, például mérlegelni lehetne annak lehetőségét, hogy a kiadvány gyakoriságát jelölő szavak hozzáadása a címhez vagy éppen elhagyása lényegtelen változásoknak minősüljön. A közreadó testület névformája, mikor azt generikus cím kiegészítéseként kell megadni, szintén lényeges kérdés. Az ISSN szabályok kimondják, hogy a testület nevét olyan formában és sorrendben kell leírni, ahogyan az a kiadványon szerepel – míg az AACR2 előírja a besorolási névforma használatát. Bár az ISSN szabályok felajánlják a lehetőséget a CONSER programban résztvevő könyvtárak számára, hogy a nemzeti katalogizálási gyakorlatnak megfelelő testületi névformát válasszák. Ha ezt a kivételt a CONSER programon kívülre is kiterjeszthetnék, az amerikai könyvtárak elfogadhatóbbnak ítélnék a kulcs cím alkalmazását főtétele gyanánt. Mostani felépítése szerint aggodalomra ad okot, hogy a kiadványon szereplő testületi névforma használata nem szolgált előre meghatározható hozzáférési pontot, és nem segíti elő a szabályos gépi betűrendezést sem.

Végül, a kulcs cím alkalmazása akár főtételeként, akár a címváltozások megítéléséhez, megkívánná az ISSN adatbázis kellő időben történő elérhetőségét. Az ISSN Regiszter Web-hozzáférése a tervek szerint 1998 augusztusában debütál. Szükség lenne továbbá olyan instrukciókra a katalogizálók számára, melyek segítségével ideiglenes kulcs címet szerkeszthetnének, amíg az illetékes ISSN központ meg nem állapítja a hiteles kulcs címet. A számottevő kihívások ellenére, melyeket le kell győzni ahhoz, hogy a kulcs cím a rekord- határok és a címváltozások meghatározója legyen, a megvalósuló előnyök csupán ennek az egy gyakorlatnak az összeegyeztetésével is fölöttébb kifizetődők lennének, hiszen mindhárom szabvány szerint megegyező tartalmú rekordokat kapnánk eredményül. Valószínűleg ez

a harmonizálásnak messze a leglényegesebb területe, mely a rekordok megoszthatósága felé vezet, a hatékonyabb közös katalógusok irányában hat, és a könyvtárak számára szélesebb körben hasznosíthatóvá teszi az ISSN-t.

A címváltozások kezelése

Ha már minden fél megegyezett abban, hogy „*Mi az időszaki kiadvány?*” és „*Mit tekintünk címváltozásnak?*”, még ott van egy nézetem szerint még hatalmasabb kihívás: *Hogyan kezeljük a címváltozásokat?* A címváltozások kezelésekor a következő hagyományos tételszerkesztési módok közül választhatunk: az induló számon alapuló tétel szerkesztése (egyetlen leírásban közli a címváltozásokat, a legkorábbi cím marad főcímként a leírásban, a későbbi címekről megjegyzés készül); a legfrissebb részegységen alapuló tétel (egyetlen leírásban közli a címváltozásokat, a főcím mindig az aktuális címnél felel meg, megjegyzés készül az előző címekről); és az egymást követő tételek láncolata (minden címváltozáskor új leírás készül). Bár ez utóbbit írja elő az AACR2 és a többi szabályzat, az ISBD(S) és az ISSN szabályok is, a „folytatólagos” kiadványok leírásakor, mint a szabadlapos kiadványok, adatbázisok, vagy az olyan elektronikus folyóiratok, amelyek nem elkülönült számokban jelennek meg, át kell gondolnunk a címváltozások kezelésének kérdését, hiszen a régebbi cím akár teljesen el is tűnhet. Annak ellenére, hogy a nemzeti bibliográfiák számára a régi címekhez tartozó leírások megtartása kívánatos lehet, sok könyvtáros úgy gondolja, hogy olyan rekordok jelenléte nem helyénvaló a katalógusokban, amelyek már nem létező címekre vonatkoznak. E könyvtárosaink közül kerülnek ki azok, akik a legfrissebb számon alapuló leírás módszerét javasolják a szituáció kezelésére, ahogyan sok helyütt az Egyesült Államokban a szabadlapos

kiadványokat katalogizálják, Adele Hallam szabálygyűjteménye szerint: *Cataloguing Rules for Bibliographic Description of Looseleaf Publications*. Library of Congress, 1989. (Katalogizálási szabályok a szabadlapos kiadványok bibliográfiai leírásához. Kongresszusi Könyvtár, 1989.)

Frissített vagy egymást követő tételek?

Mivel az elektronikus források vonatkozásában a frissített és az egymást követő tételek alkalmazása képezi leginkább megfontolás tárgyát, vizsgáljuk meg mindkettő előnyeit és hátrányait. Az egymást követő leírások rövidebb és egyszerűbb rekordokban öltének testet, nem úgy mint a legfrissebb állapotot tükröző tételek, amelyek igen hosszú és komplex rekordokká nőhetnek egy hosszú életű kiadvány esetén. Az egy cím – egy rekord megközelítés, mely az egymást követő tételek szerkesztésének sajátja, támogatja a tételkapcsolatok létrehozását és az állományadatok hozzáfűzését a rekordokhoz. A különálló leírások kevesebb problémát okoznak az adatbázisok együttműködésében és a központi katalógusokban, mivel a könyvtárak állományadataikat csak a saját katalógusukban szereplő címekhez tudják hozzáilleszteni. Ugyanakkor az egymást követő tételek szerkesztése több rekordban valósul meg, amit sokan egy kiadványként fognak fel, ezért úgy érezhetik, hogy több munka hárul rájuk, ha minden címváltozáskor új rekordot kell készíteniük.

Azon felül, hogy a frissített tételek alkalmazása bonyolultabbá teszi a közös adatbázisok és a központi katalógusok építését, más hátrányai is vannak, különösen az ISSN hálózat számára. Amennyiben a katalogizálási szabályzatok és az ISBD(S) a frissített tételszerkesztést írná elő az „integrált” kiadványok (pl. nem elkülönített számokban közzétett

elektronikus folyóiratok) leírásához, az ISSN hálózat előtt, feltéve, hogy e kiadványok ISSN-nel való azonosítása mellett dönt, két lehetőség nyílna, ám mindkettő problémák forrása lenne. Ha a hálózat továbbra is új ISSN-t utal ki a cím változása esetén, akkor azokban az országokban, ahol az ISSN nyilvántartás és a nemzeti bibliográfia számára egy rekord készül (terjedőben lévő tendencia, amelyet a harmonizáció csak meggyorsítana), az ISSN központoknak külön rekordban kellene rögzíteniük az integrált kiadványok számára kiutalt ISSN-eket, hiszen azok összetartozó adategyüttesét lehetetlen ki nyerni egyetlen, frissített tétel rekordjából.

Alternatív megoldásként, az ISSN hálózat dönthetne úgy, hogy nem látja el az integrált kiadványokat új ISSN-nel, ha a címük megváltozik, ez azonban új problémákat okozna. Kezdjük azzal, hogy vajon megértenék-e a kiadók az ISSN központok eljárását, ha különböző szabályokat alkalmaznának különböző időszaki kiadványok vonatkozásában? Ugyanazon ISSN megtartását a címváltozások során hogyan lehet összeegyeztetni az olyan azonosító számrendszerekkel, amelyek magukba foglalják az ISSN-t, mint a SICI (Serial Item and Contribution Identifier) és potenciálisan a DOI (Digital Object Identifier)? A legégetőbb problémával azonban az ISSN központok néznének szembe, amikor egy ISSN kérésre válaszolva el kellene dönteniük, hogy egy integráló módszerrel szerkesztett kiadványnak volt-e megelőzően ISSN száma egy korábbi címen, akár két-három címváltozással előbb. Mivel a kiadók is változnak, és a címek egyik kiadótól a másikkhoz vándorolnak, a kiadók ritkán tartják számon kiadványuk címének történetét. Az ISSN központok ugyan nem mindig tudnak róla, ha egy időszaki kiadvány előzőleg más címen élt, de a legkomolyabb veszélyt a hiányzó láncszem jelenti. A frissített tételek alkalmazása esetén egy korábbi cím ismeretének hiánya dupla ISSN kiutalásához vezetne. Sok ilyen kettős számbavétel komolyan veszélyeztetné az ISSN rendszer integritását.

Hányféle konvenciót?

Mind a frissített, mind az egymást követő tételek alkalmazásához képest alternatívát jelent a kaliforniai egyetem (University of California Los Angeles –UCLA) munkatársa, *Sara Shatford Layne* által felvetett, „bennfoglaló tétel”-nek elnevezett koncepció (7), melyet az AACR2 revíziójának vitája során terjesztett elő. Elmélete szerint – melynek részletei még kidolgozás alatt állnak –, új rekord készülne minden alkalommal, amikor a cím, pl. egy elkülönülő számok nélkül közzétett elektronikus folyóirat címe megváltozik. A címváltozások új rekordba kerülnek az egymást követő leírások készítésekor is, ám az újfajta tétel lényeges eltérése, hogy a frissített tétel szerkesztéséhez hasonlóan, az új rekord a kiadvány legelső címének indulási évét fogja feltüntetni, és tartalmazni fogja a korábbi cím(ek) megjelenését is megjegyzés(ek) és visszakeresési pont(ok) formájában. A legkorábbi évszám szerepeltetése tükrözi azt a tényt, hogy minden új rekord a teljes időszaki kiadványt írja le. Ilyenformán a nemzeti bibliográfiák minden rekordot tartalmaznának a kiadvány életében előforduló különböző címek alatt, de a könyvtárak választhatnák a legfrissebb cím alatt leírt rekordot olyan formában, amely tartalmazza a korábbi címre vagy címekre vonatkozó visszakeresési pontokat. Az eljárás még vita tárgyát képezi, aggodalomra ad okot az összetettsége, kétértelműsége, hogy több rekordot kell kezelni, mint a frissített tétel esetén, és fennáll az a lehetőség is, hogy a könyvtárak ahelyett, hogy továbbítanák a megváltozott címekről készített rekordjaikat a nemzeti vagy a nemzetközi adatbázisok számára, egyszerűen felülírják meglévő rekordjaik címét, azaz frissített tételt képeznek. A lehetőségek mérlegelésénél lényeges szempont lehet, hogy hányféle konvenció működhet egymás mellett a címváltozások kezelésére egyetlen rendszeren vagy adatbázison belül? Tudjuk-e egyidejűleg alkalmazni a frissített és az egymást követő

tételszerkesztési módot? Véleményem szerint a frissített és az egymást követő tételek keveredése egyetlen adatbázison belül nehézkes és zavaró lenne. Egy adatbázisra nézve ez azt jelentené, hogy bizonyos rekordok egyetlen, míg mások több objektumot írnának le. Az indulási évek mást jelentenének a frissített tételszerkesztéssel készült rekordokban, és megint mást az egymást követő leírásokban. Ha egy cím megjelenik nyomtatásban és online adatbázis formájában is, azok rekordjait eltérő szabályok szerint kellene szerkeszteni, és különbözőképpen is néznének ki. A különböző rekordok összekapcsolása lidércnyomás lehet. Ha ehhez a keverékhez még a „bennfoglaló tétel”-t is hozzáteszük, azt használván a részegységekre bontás nélkül közreadott elektronikus folyóiratok leírására, nem lépünk-e túl bármely feldolgozó könyvtáros szabályalkalmazási készségét, és bármely olvasó vagy tájékoztató könyvtáros képességét katalógusaink értelmezésének terén? Mindezek okán a „folytatólagos” kiadványok címváltozásainak kezelése a döntéshozatal és a harmonizálás másik próbatétele, és egyben kritikus területe.

A leírás alapja

Végül, elérkeztünk azokhoz a kérdésekhez, melyek pusztán a leírással függenek össze. Az első ilyen kérdés: „Mit tekintünk a leírás alapjának?” Először is, az időszaki kiadvány leírása alapvetően egyetlen számról történjék (amint az AACR2 és az ISBD(S) előírja), vagy az időszaki kiadvány egészéről? Szükség van-e főforrásra, amely alapján az időszaki kiadvány leírása készül? Ha egyetlen szám alapján készül a leírás, az induló szám vagy a legfrissebb szám legyen az? Az ISBD(S) és az AACR2 az induló számot tekintik alapnak a kurrens időszaki kiadvány leírásához. Ugyanakkor, az ISBD(S) explicit módon rendelkezik a megszűnt időszaki kiadványok számára előírt leírási forrásokról (0.5.2.2.),

melyeket több helyen részletez úgy, hogy az első szám, az első és utolsó szám, vagy az egész kiadvány használatát írja elő. Ez egy olyan határozott és hasznos instrukció, melyet az AACR2 is javára fordíthat. Az ISSN szabályok a kulcs cím megállapításához és a leírás szerkesztéséhez a nyilvántartásba vétel idején kézhez kapott számot veszik alapul, és legalábbis megkísérik a megjelenési hely és a kiadó adatainak frissítését, ami az amerikai tájékoztató könyvtárosok és állománygyarapítók gyakorta kifejezett kívánsága.

A leírás forrásával kapcsolatos kérdések még összetettebbek az elektronikus publikációk világában. A címdalakat és borítókat felváltották a honlapok, melyek egyáltalán nem követik a bibliográfiai hagyományokat. A bibliográfiai adatelemek az online időszaki kiadványban mindenütt elszórva jelennek meg. Ezért, és egyéb okokból is, Hiron és Graham tanulmánya a következőket javasolja: „*A folytatólagos kiadványok esetében a 'fő forrás' fogalmát helyettesítsük a 'cím forrása' fogalommal. A cím kiválasztását rugalmasabban kell kezelni az előírt források paraméterein belül. Új terminológiára van szükség az online kiadványok forrásainak meghatározására.*” Az ISBD(S) Revíziós Munkacsoportjának célkitűzése leszögezi: „*Át kell gondolni az elv helyességét, mely szerint az időszaki kiadvány bibliográfiai leírása az elsőként megjelenő számon alapul, valamint a 'fő forrás' fogalmát.*” Remélhetőleg, amikor ezek a kérdések az AACR, az ISBD(S) és az ISSN revíziós folyamatában megvitatásra kerülnek, lehetőség lesz a fenti kulcskérdések összehangolására.

Azonosítás kontra tükrözés

Az ISBD(S) és még sok más katalogizálási szabályzat, így az AACR2 is, a rekord több adateleménél tükrözést ír elő – azaz, a leírandó kiadványon szereplő szöveg pontos lejegyzését. A tükrözés gyakorlata kétségkívül segítségünkre szolgál a könyvek

különböző kiadásainak megkülönböztetésénél, és még inkább a régi kiadványok katalogizálásánál. Az időszaki kiadványok esetében azonban kevésbé hasznos az akár számszámra rendelkezésünkre álló számok közül egyetlen számról elvégezni a leírást. Az ISSN szabályok inkább arra helyezik a hangsúlyt, hogy az ISSN rekordba olyan bibliográfiai adatelemek kerüljenek, amelyek azonosítják az időszaki kiadványt és lehetővé teszik megkülönböztetését a többi időszaki kiadványtól. Az azonosítás és a tükrözés egymással ellentétes gyakorlatát jól példázza a nyomdahibák kezelésére alkotott szabályegyüttes. Az AACR2 szerint (1.0F1 szabály) az átírást megkívánó adatsoportokban úgy kell leírni a helytelen adatot is, ahogy az a kiadványon szerepel. Az ISSN szabályok a hibák kijavítását írják elő a kulcscím számára (amely valójában szerkesztett), és a helytelen forma nem is szerepel a rekordban. Az ISBD(S) valahol a kettő között foglal állást, amikor úgy rendelkezik (0.10), hogy *„A helytelen alakok vagy elírások leírása olyan formában történik, ahogyan a leírt részegységen szerepelnek, a kiadványon rendszeres jelleggel előforduló hibák esetében úgyszintén. Az alkalomszerűen, egy-egy számon előforduló elírásokat nem kell figyelembe venni, vagy a 7. (Megjegyzések) adatsoportban lehet feltüntetni.”* Az ISSN gyakorlat azonosító jellege a tükrözéssel szemben a kiadó rögzítésében is megnyilvánul. Például, ha egy számon a következő szöveg jelenik meg: „kiadja az Asztrofizikai Társaság megbízásából a Kaliforniai Műszaki Főiskola”, mindezt az AACR2 szerint a kiadási közlésben kell feltüntetni. Ugyanakkor az ISSN rekordban kiadóként csupán a Kaliforniai Műszaki Főiskola fog szerepelni. A kiadó nevének elkülönítése a rekord megfelelő mezőjében egyértelműbben azonosít, lehetővé teszi a kiadói név visszakeresését, és kiadói jegyzékek összeállítását is.

Az elektronikus kiadványok esetében a tükrözés további nehézségeket okoz. A nyomtatott kiadványok megjelent számai legalább változatlanul ma-

radnak örök időkre, ezért a pontos leírás néha hozzásegíthet egyes problémák megoldásához. Ám, az elektronikus kiadványok visszamenőlegesen is és a jövőben is változhatnak. A korábban közzétett számok újraformázva, új címmel és kiadóval jelenhetnek meg, vagy esetleg nincsenek is részegységek, és a honlap időről időre megváltozik az új képi megformálás és a kurrens információk kedvéért. A tükrözés problematikájának betetőzéseként, az elektronikus kiadványok esetében, amit esetenként az olvasó lát, az hardver és szoftver eszközeitől, például a Web böngészőjétől is függ. Így a „frame” kezelésére alkalmas böngészők képehez képest egy másfajta képi változat kerül a régebbi böngészőkre, amelyek a „keretek” megjelenítésére nem képesek. A pontos tükrözés lehetősége nem mindig adott, de ha rendelkezésre áll, akkor sem szolgálja mindig a legjobb tájékoztatást.

Hirons és Graham tanulmányának javaslata szerint *„a folytatólagos kiadványok tekintetében olyan szabályok megállapítására van szükség, amelyek a tükrözést helyezik előtérbe az átírással szemben”*. Az azonosítás elve az ISSN szabályzat és gyakorlat alapja. Az ISBD(S) Revíziós Munkacsoport célkitűzése a következőket fogalmazza meg: *„Áttekintendő a leírás azon adatsoportjai, amelyekben az adatelemek azonosítása kívánatosabb lenne, mint azok tükrözése.”* Ez az út, úgy tűnik, e terület harmonizálásához vezet.

Változások a leírásban

Nem csupán egy oximoron (értelmileg látszólag egymást kizáró ellentéteknek az összekapcsolása – *A ford. megj.*) az a megállapítás, hogy az időszaki kiadványok egynemely állandó tényezője változik. Az időszaki kiadványok természete van változóban, de a leírási szabályzatok és az ISBD(S) általában nem tárgyalják a változásokat, kivéve a sorozatok vonatkozásában. A „folytatólagos” kiadványok

fogalmának egyik előnye, hogy keretet biztosít olyan szabályok megalkotásához, melyek a változásokat kezelik, és a kiadványok szélesebb skáláján alkalmazhatók, nemcsak a nyomtatott dokumentumok körében.

A harmonizálási törekvések lényeges pontja, hogy az ISBD(S), a különféle katalogizálási szabályzatok és az ISSN szabályok, amennyire lehet, egységesen kezeljék a leírásban a bekövetkezett változásokat. Ez különösen az ISSN szabályok vonatkozásában jelenthet kihívást, mivel az ISSN rekord, nyelviileg semleges lévén, nem tartalmaz megjegyzéseket. A kiadási adatok és a megjelenési gyakoriság változásakor a korábbi információt felülírják a frissebb adatok, a lényegtelen címváltozások pedig címváltozatokként kerülnek feltüntetésre a megfelelő mezőben. Az AACR2 revíziójához készült javaslatokban megfontolás tárgyát képezik olyan megoldások, melyek szerint mind a kurrens, mind a korábbi kiadó az impresszum adatok közé kerülne, vagy egy vonatkozó mezőbe, de nem megjegyzésként.

Egy dokumentum több megjelenési formája / verziója

Az IFLA Kutatócsoport, mely a Bibliográfiai Rekordok Funkcionális Követelményeinek⁸ (IFLA Study Group on the Functional Requirement for Bibliographic Records – FRBR) vizsgálatára szakosodott, egy négy szintű modellt ajánlott, mely megkülönbözteti a „műveket” (az intellektuális termékeket); különféle „kifejezési formákat”; fizikai „megjelenési formákat”; és a könyvtári állományba vett „egységeket (A fogalmak eredeti megfelelői: „works”, „expressions”, „manifestations” és „items” – A ford. megj.)”. A modell rendelkezésre bocsátja a terminológiát, és a növekvő probléma elemzéséhez szükséges eszközöket, melyek segítségünkre lehetnek a következő kérdés megválaszolásában: ho-

gyan kezeljük a több megjelenési formában vagy verzióban közzétett időszaki kiadványokat? Bár a modell nem használja a „verzió” kifejezést, én ezt használom a különböző fizikai formátumban elérhető művekre, melyek tartalmi, megjelenítési vagy funkcionális szempontból is különböznek egymástól. Az olyan időszaki kiadványokra vonatkozó szabályok, melyek több fizikai megnyilvánulási formában és verzióban kerülnek publikálásra, jórészt hiányoznak az AACR2-ből és az ISBD(S)-ből. A jelenlegi ISSN gyakorlat szerint önálló ISSN jár minden eltérő fizikai megjelenési forma számára. E terület összehangolása a hiányzó katalogizálási szabályok kidolgozását vonja maga után, továbbá e szabályok egyeztetését a jelenlegi vagy a várható ISSN gyakorlattal. Ezen a területen dolgozik a kaliforniai egyetem (UCLA) munkatársa, *Martha Yee*, az Amerikai Könyvtárosok Szövetsége (ALA) CC:DA 0.24-es Feladatorientált Munkabizottságával együtt. (A 0.24-es AACR2 szabály írja elő, hogy az időszaki kiadványt a fizikai hordozójáról kell leírni.)

A különféle megjelenési formákban és verziókban közreadott időszaki kiadványok által felvetett problémák oly nagy számúak, hogy külön tanulmány tárgyát is képezhetnék. Egyszerűen körülhatárolva a kérdést, problémát jelent, ha az időszaki kiadvány tartalmát tekintve egyik fizikai megjelenési formájában megegyezik egy másik fizikai megjelenési formájával. Ha két összevetett szám tartalma azonos, a soron következő számok tartalma még eltérhet. Egy másik kérdés, hogy a különböző számítógépes fájl-formátumok, mint a HTML, ASCII vagy PDF, eltérő megjelenési formáknak minősüljenek-e, és ami a leglényegesebb, vajon minden eltérő megjelenési formáról önálló leírás készüljön-e? Vannak, akik a többlépcsős rekordban látják a megoldást, mint a *Multiple Versions Forum Report*⁹ (A Többszörös Verziók Fórumának jelentése) javaslata – eszerint az alapeírásához kapcsolt rekordok a megjelenési forma szintjén különböznek egymástól. Mások, így a CONSER-ben együttműködő

könyvtárak megelégszenek az „egyetlen rekord alternatívájával”, mely megengedi az időszaki kiadvány nyomtatott verziójáról készült rekord kiegészítését az online időszaki kiadvány URL-jével. Ebben az esetben a nyomtatott rekord tulajdonképpen a nyomtatott kiadványt írja le, csupán hozzáférési pontként szolgál az online verzióhoz is. A különböző verziók azonban gyakran saját azonosító információkkal rendelkeznek, és valójában önálló leírásokat kívánnak meg. Mindezek ellenére sok tájékoztató könyvtáros úgy érzi, hogy a látogatókat a külön rekordok csak megzavarnák, és sok fenntartó úgy véli, nem engedheti meg magának a különálló rekordok létrehozásának költségeit.

Véleményem szerint, az önálló rekordok képviselik a legjobb megoldást. Ha könnyen érthető formában akarjuk az információt az olvasók számára megjeleníteni, és csökkenteni kívánjuk a különálló katalógusrekordok előállításának költségeit, legjobb ha a rendszerszervezőknél keressük a megoldást. Ha egy rendszer oly módon kerülne kialakításra, melyben egyetlen adatbeviteli munkafolyamatban kerülne sor a különböző formátumokat leíró rekordok létrehozására, majd a különböző formátumokat leíró rekordok egyetlen, összetett, nyilvánossá tett nézetben egyesülnének a képernyőn, akkor mindkét felfogás előnyeit élvezhetnénk. A „több verzió” problémakörének megoldása nem könnyű feladat. Mindenesetre, ha egyáltalán valamiféle megoldás lehetséges, az sokkal értékesebb lenne úgy, hogyha a jelentősebb időszaki szabványok is megegyeznének.

Az ISSN hálózat előtt álló feladatok

Bár az ISSN rekord funkciói eltérnek a bibliográfiai rekord funkcióitól, mégis az ISSN rekord a nemzeti

bibliográfiai rekord alapját képezheti, és ez egyre több helyen valósul meg. Épp ezért az ISSN gyakorlat és a nemzeti bibliográfiai gyakorlatok összehangolása kulcsfontosságú a nemzetközi katalogizálási szabályok harmonizálás szempontjából. Az egyik legalapvetőbb kérdés, melyben az ISSN hálózatnak sürgősen döntést kell hoznia, az ISSN jövőbeni alkalmazási területének kijelölése. A következőkben azokat az időszakiság témájával összefüggő kérdéseket foglalom össze, melyeket megvitatásra javasoltam az ISSN központok igazgatóinak 1998. évi szeptemberi ülésére.

Milyen típusú elektronikus időszaki kiadványok számára utaljunk ki ISSN-t? (Az időszaki kiadványok érvényben lévő meghatározásának megfelelően? Az elektronikus folyóiratoknak? Adatbázisoknak? Web csomópontok számára?) Megengedheti-e magának az ISSN hálózat, hogy egyes elektronikus kiadványokat kirekesszen a számadásból, és még mindig életképes marad a DOI (Digital Object Identifier – digitális objektum azonosító), az URN (Uniform Resource Name – egységes forrásnév) stb. jelenléte mellett is? Milyen következményei lehetnek, ha az AACR2 és az ISBD(S) változik, de az ISSN szabályok változatlanok maradnak? Hasonlóképpen kell kezelnünk minden elektronikus folyóiratot, tekintet nélkül arra, hogy elkülönülnek-e egymástól egyes számaik vagy sem? Ha bármely integrált kiadványt ISSN-nel látunk el (adatbázisokat, bizonyos elektronikus folyóiratokat, Web csomópontokat) hogyan kezeljük majd a címváltozásokat? (Egymást követő tételekben, a frissített és az egymást követő tételszerkesztési mód elegyítésével, a frissített, az egymást követő és a „bennfoglaló tétel” keverésével, valami más módon.) További tárgyalások várhatók az *ISDS kézikönyv* revíziójának tárgyában, az elektronikus időszaki kiadványok ügyében és az időszaki kiadványok különféle megjelenési formáinak és verzióinak saját ISSN-nel történő ellátásáról.

Befejezés

Az időszaki kiadványok bibliográfiai számbavételére vonatkozó szabványok harmonizálása óriási kihívást jelent. Számptalan kérdés vár megoldásra és egyeztetésre is. Ilyenek: az időszakiság, a rekordhatárai, a címváltozások kezelése, címleírási kérdések, a többszörös megjelenési formák és verziók, valamint ISSN problémák. A teljes összhang talán soha nem lesz elérhető. Azonban egy vagy két kulcsfontosságú terület, mint például az időszaki-
ság vagy a rekord-határok kérdésének harmonizálása nagyban hozzájárulna és elő is mozdítaná a rekordok megosztását és az adatbázisok egyesítését.

Az elektronikus időszaki kiadványok mind burjánzásukkal, mind megjövendölhetetlen fejlődésükből adódóan szokatlan feladatokkal lepik meg a feldolgozókat. Az a tény, hogy e kihívásokkal a növekvő nemzetközi együttműködés idején kell szembenéznünk egyben azt is jelenti, hogy egyetlen országnak vagy szabványosító csoportnak sem kell egyedül megküzdenie ezekkel a problémákkal. Ehelyett a nemzetközi katalogizáló közösség kollektív tudását és kreativitását vethetjük be a problémák kezelésére. Eredményképpen lehetőségünk nyílik arra, hogy problémáinkra a lehető legjobb megoldást találjuk, és olyan összhangot teremtsünk, amely segít katalogizálási terheink enyhítésében.

Jegyzetek

1. Vickery, Jim: „CONSER: Serials Cataloguing American Style”. In: Catalogue & Index, vol. 101/102. 1991. Autumn/Winter, No. 4.
2. Graham, Crystal: ALCTS Serials Section Program. In: ALA Annual Conference. June, 1997.
Hirons, Jean – Graham, Crystal: „Issues Related to Seriality”, In: Conference on the Principles and Future Development of AACR, October 1997. (a Közlemények megjelenés alatt)
4. Hirons, Jean – Reynolds, Regina: „Proposal to Adopt a Modified Model C Approach”, April 1998, CONSER Web site: <http://www.lcweb.loc.gov/acq/conser/ModelC.html>
5. Más megoldási javaslatokról lásd: Franzmeier, Gunter: „Multiplication of Serial Titles Forever”? In: Serials Librarian. Vol. 12. 1987. no.1/2 pp. 63-72.
6. Bloss, Alex: „Uniform Titles for Serials, Key Titles, and the Guidelines for Authority and Reference Entries” In: Serials Librarian. Vol. 23. 1997. No. 4
6. Shatford Layne, Sara: „Incorporating Entry”: A New Approach to Cataloguing Electronic Journals. In: May, 1998. CONSER Web site: <http://lcweb.loc.gov/acq/conser/incorp.html>
7. Functional Requirements for Bibliographic Records. Final Report. Deutsche Bibliothek, Frankfurt am Main, Germany: IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Programme, July, 1997.
8. Multiple Versions Forum, Airlie, Va. 1989, Multiple Versions Forum Report. Washington, D.C.: Network Development and MARC Standards Office, Library of Congress, 1990.